

Aktuální otázky lidských práv

Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Vážené dámy a pánové,

aktuálního úvodníku netradičně využiji k informování o novinkách uvnitř našeho Centra. Pomalu dovršujeme sametovou odstavku od Mezinárodního politologického ústavu (MPÚ) a stavíme se na vlastní nohy. Centrum pro lidská práva a demokratizaci již funguje jako občanské sdružení a premiérově se chlubí novým logem, které navrhnul Lukáš Lehotský. Zanedlouho bychom se také měli přesunout z přechodného webového útočiště, které nám laskavě poskytuje MPÚ, a představit vlastní internetové stránky.

Nové číslo Bulletinu přináší zejména dlouho slibovaný rozhovor s právním poradcem Radovana Karadžice Peterem Robinsonem, který pořídila během své stáže v Haagu Monika Mareková. Americký právník otevřeně hovoří například o tom, jestli jej občas netrápí svědomí, když zastupuje světově proslulé „zlé muže“. A také přiznává, že některé případy by asi nevzal, ačkoliv je přesvědčen, že právo na obhajobu má každý.

Díky naší spolupráci s Veronikou Bílkovou a Kateřinou Šimáčkovou se můžete dozvědět o dalším

zasedání Benátské komise přímo z klávesnic jeho účastnic. Rozhodně se jedná o zajímavé počtení, díky kterému zůstanete v obraze současného ústavně-právního dění v Evropě.

V konkurenci tuzemských politických skandálů mohl vaši pozornosti lehce proklouznout varovný vývoj týkající se možnosti zakázat jednotlivci pobyt na území obce a v případě neuposlechnutí jej dokonce trestně stíhat. Ačkoliv s novelou přestupkového zákona nesouhlasil Senát a vetoval ji prezident, Poslanecká sněmovna si zatím trvá na svém a vážně hrozí, že si ji i prosadí.

A konečně, resuscitujeme rubriku Recenze, tentokrát přišla na přetřes vydařená novotina Šárky Waisové nazvaná „Tíha volby. Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy“, která studuje proč a jak se otázka lidských práv stala součástí české zahraniční politiky.

Poučné chvíle s Bulletinem přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Hubert Smekal.

Obsah

Červnové zasedání Benátské komise: Belgická ústava, maďarské menšiny a základní školy v Bosně a Hercegovině

Rozhovor Moniky Marekové s Peterem Robinsonem (1. část): Právní poradce Radovana Karadžiće o tom, jaký je jeho klient v soukromí a proč raději zastupuje válečné zločince než drobné kriminálníky

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 8

Zaměstnanci Mezinárodního trestního soudu zadrženi v Libyi

Případ Radovana Karadžiće v poločase: skončila fáze obžaloby

Proces s Mladićem zahájen. A hned zase přerušen.

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 11

Co nového ve Štrasburku: O nevolících věznicích a nevolných věznicích

Evropský soud pro lidská práva a Slovensko: Romská problematika ve Štrasburku

Vězni ve Velké Británii doposud nemají volební právo: Evropský soud pro lidská práva dal ostrovnímu státu na nápravu 6 měsíců

3) Mezinárodní politika a lidská práva | 17

Mírumilovný rok 2011

Magnitsky Act: Lidská práva v americko-ruských vztazích

4) Česká republika a lidská práva | 19

Velká jména v Černínském paláci: Konference k 20. výročí ratifikace Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Neústavní zákon o zákazu pobytu a jeho cesta legislativním procesem

5) Recenze | 21

Tíha volby - Šárka Waisová

+ **Monitoring lidskoprávních publikací:** Přehled aktuálních článků o lidských právech

Červnové zasedání Benátské komise

Belgická ústava, maďarské menšiny a základní školy v Bosně a Hercegovině

Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková,
zástupkyně ČR v Benátské komisi

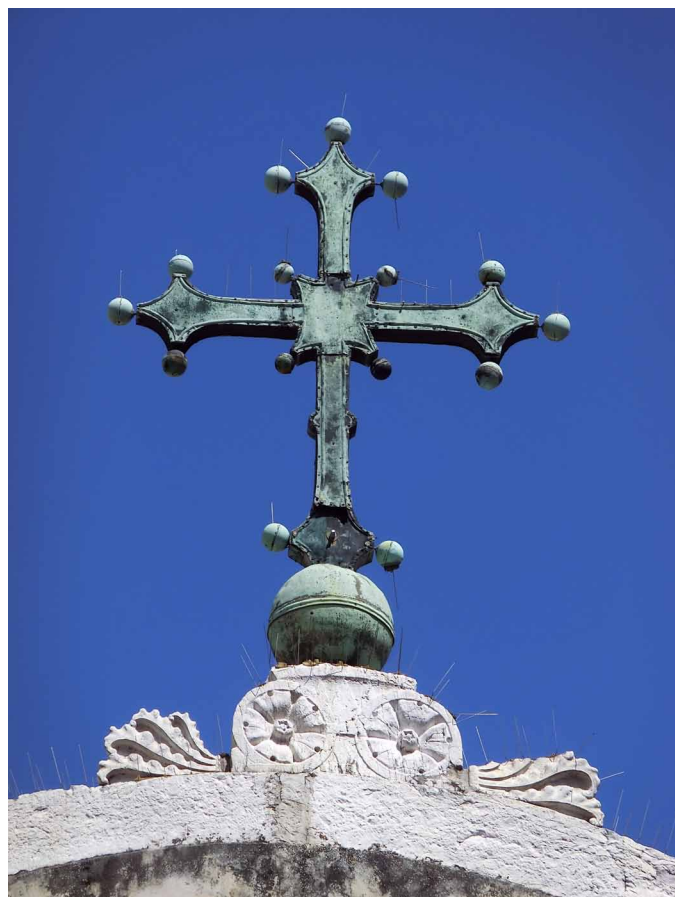
Ve dnech 14. až 16. června 2012 proběhlo v Benátkách 91. zasedání *Benátské komise* (Venice Commission) neboli, celým názvem, *Evropské komise pro demokracii prostřednictvím práva* (European Commission for Democracy Through Law). Program zasedání byl tentokrát relativně stručný, což dovolilo zaměřit pozornost na vývoj v několika zemích Evropy a probrat tento vývoj opravdu důkladně.

První zemí v hledáčku Benátské komise se stala **Belgie**, která provedla změnu článku 195 své Ústavy z roku 1831. Článek 195 upravuje proceduru přijímání ústavních změn. Původní znění, platné již téměř dvě století, předvídá dosti složitý postup, v rámci něhož je přijetí změn podmíněno rozpuštěním Parlamentu a uspořádáním nových voleb. Znění nové stanoví, že tato procedura zůstane obecně zachována, stávající Parlament (zvolený v roce 2010) ale může provést určité změny Ústavy bez toho, aniž by bylo podle ní musel postupovat, tj. aniž by bylo nutné konat nové volby. Benátská komise ve svém stanovisku (Opinion No. 679/2012) konstatovala, že provedená změna článku 195 není v rozporu ani s textem Ústavy, ani s mezinárodními standardy.

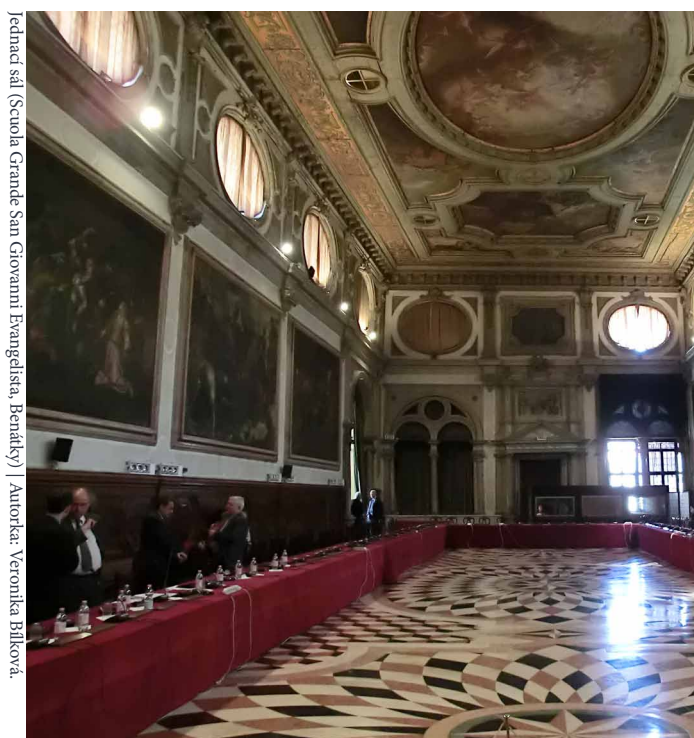
Větší kritiku již sklídl jiný stát, a to **Bosna a Hercegovina**. Na červnovém zasedání byly přijaty dva dokumenty týkající se tohoto státu. Prvním, obecnějším, je stanovisko (Opinion No. 648/2011) posuzující stav právní jistoty a nezávislosti soudní moci v zemi, ve které vedle sebe fungují hned čtyři odlišné právní řády a též čtyři odlišné soustavy soudů a státních zastupitelství (Stát, Federace BiH, Republika Srbská a Distrikt Brčko). Stanovisko upozorňuje na skutečnost, že fragmentace soudnictví má na právní jistotu a nezávislost soudní moci závažné dopady, a navrhuje opatření, jež by mohla vést ke zlepšení situace. Jedním ze spoluautorů tohoto posudku je i česká členka Benátské komise, Veronika Bílková. Druhým dokumentem k Bosně a Hercegovině, který byl přijat v červnu, je *amicus curie* (Opinion No. 675/2012) k legalitě Zákona o základním vzdělání Sarajevského kantonu, který si vyžádal Ústavní soud Federace BiH. Zákon je problematický zejména proto, že zavádí povinnou výuku náboženství. Benátská komise v *amicus curie* uvedla, že zavedení této výuky samo o sobě lidskoprávním standardům neodporuje, při implementaci zákona ale musí být brán ohled na pluralitu náboženských a ideových směrů, k nimž se mohou žáci a jejich rodiny hlásit.

Bez větších problémů přijala Benátská komise stanovisko k návrhu zákona o svobodném přístupu k informacím (Opinion No. 666/2012), o které ji požádala **Černá Hora**. Jednalo se o jeden z ne až tak četných případů, ve kterých o názor odborníků stojí vlády již před přijetím nové legislativy, což zvyšuje šanci, že expertní hledisko bude v konečném znění zákona skutečně zohledněno. Černá Hora, coby jeden z nejmladších evropských států, který velkou část legislativy přijímá nově, patří v tomto ohledu mezi „nejvzornější klienty“ Benátské komise. Většina zákonů navrhovaných k přijetí v této zemi navíc není výrazně problematická, byť dílčí nedostatky se obvykle najdou. To platí též v případě návrhu zákona o svobodném přístupu k informacím, který byl ve stanovisku obecně označen za zdařilý, leč vyžadující některé drobné změny.

Největší „porci“ stanovisek si z červnového zasedání Benátské komise odneslo, pro nezasvěceného pozorovatele možná trochu nečekaně, **Maďarsko**. Šlo o stanoviska k Zákonu o volbách členů Parlamentu (Opinion No. 662/2012), Zákonu o Ústavním soudu Maďarska (Opinion No. 665/2012), Zákonu o státním zastupitelství (Opinion No. 668/2012) a Zákonu o právech národnostních menšin (Opinion No. 671/2012). Na rozdíl od nedávno komentované nové Ústavy Maďarska přijaté v roce 2011, která vzbudila ze strany Benátské komise řadu výhrad, se čtyři uvedené zákony setkaly s omezenější kritikou. Např.

Detail z místa zasedání | Autorka: Veronika Bílková.

Jednatelství (Scuola Grande San Giovanni Evangelista, Benátky) | Autorka: Veronika Bilková.

Zákon o právech národnostních menšin, který je z posuzované řady asi nejzajímavější, je hodnocen jako vcelku zdařilý, stanovisko však současně upozorňuje na to, že je v něm mnoho nejasných a nepřesných formulací (zejména v rámci regulace práva na samosprávu), jež by mohly činit problémy při implementaci a aplikaci daného zákona.

U zákona o státním zastupitelství bylo kritizováno velmi silné postavení generálního prokurátora, který je volen ústavní většinou parlamentu na 9 let a zůstává ve své funkci do doby, než ústavní většina (2/3 členů) zvolí nového generálního prokurátora. V souvislosti s tímto zákonem, kritizujícím širší pravomoci státního zastupitelství v netrestní agendě, se rozvinula obecnější debata, zda a v jakém rozsahu má státní zastupitelství zasahovat do netrestní agendy. Benátská komise zastává názor, že by tyto pravomoci měly být omezené. Hlavní důraz ve stanovisku k Zákonu o maďarském Ústavním soudu byl kladen na garanci soudcovské nezávislosti, která by měla být zakotvena přímo v ústavě. Dále bylo doporučeno zrušení omezení přezkumu ústavnosti v otázkách, které mají dopad na rozpočet.

Tradičně největší diskuse vzbudila stanoviska k právním aktům *Ruské federace*, a to konkrétně k Zákonu o boji proti extrémistické činnosti (Opinion No. 660/2012) a Zákonu o Federální bezpečnostní službě Ruské federace (Opinion No. 661/2012). Obě stanoviska měla být původně přijata již na minulém, březnovém zasedání, z důvodů některých nejasností ale bylo jejich projednání odloženo na červen. Zákon o boji proti extrémistické činnosti je zajímavý v tom, že se jako jeden z mála instrumentů

přijatých na vnitrostátní úrovni pokouší vymezit pojem „extremistický akt“. Činí tak ovšem způsobem, který není podle názoru Benátské komise ideální, neboť zvolená definice je značně široká a pracuje s řadou vágních pojmů. Některé formy „extremistického aktu“ tak, jak je definován, navíc nevyžadují prvek násilí, čímž se Zákon vzdaluje jedinému mezinárodnímu instrumentu vymezujícímu extremismus, *Šanghajské úmluvě o boji proti terorismu, separatismu a extremismu* z roku 2001. Zákon o FSB zase postrádá jasný mechanismus vnitřní a vnější kontroly tajných služeb, který je v demokratické zemi nezbytný, a zavádí snad až příliš bohatý systém preventivních opatření, jež mohou vést k zásahům do základních lidských práv a svobod.

Kromě stanovisek k vnitrostátní legislativě členských států přijala Benátská komise na svém 91. zasedání rovněž dva *obecnější materiály*. Jsou jimi *Deklarace mezinárodních principů nestranného volebního pozorovatelství a monitoringu ze strany občanských organizací* a *Kodex praxe nestranných občanských volebních pozorovatelů* (CDL-AD(2012)018). Oba dokumenty vznikly z podnětu, a také na půdě, Globálního networku domácích volebních pozorovatelů (GNDEM) a Národního demokratického institutu (NDI) a k vyjádření podpory byly předloženy v roce 2010. Zatímco Deklarace obecně shrnuje hlavní principy nestranného volebního pozorovatelství, a má tedy vytýčit normativní rámec této aktivity, Kodex praxe obsahuje konkrétní závazky, které by na sebe měly (na základě podpisu dokumentu) vzít jednotlivé organizace a platformy sdružující volební pozorovatele. Do dnešního dne vyjádřily iniciativě podporu vedle Benátské komise např. Evropský parlament, nebo OBSE. Na zhodnocení toho, nakolik se oba dokumenty uplatňují v praxi a nakolik tuto praxi mohou proměnit, je vzhledem k jejich nedávnému přijetí bohužel ještě příliš brzy.

Za zmínku konečně stojí i to, že 91. zasedání potvrdilo tendenci Benátské komise nezaměřovat se jen na situaci v členských státech, ale věnovat pozornost rovněž tomu, co se děje v „sousedních“ regionech. Slovo „sousední“ je zde třeba vykládat dosti široce, protože nejužší spolupráci má Benátská komise v současné době jednak se zeměmi severní Afriky, jednak s geograficky již ne tak blízkými státy Latinské Ameriky. Spolupráce má zatím primárně podobu vzájemné výměny informací a zkušeností, do budoucna ale není vyloučeno, že se státy daných regionů budou chtít do jednání Benátské komise formálně zapojit. Některé, např. Maroko, Mexiko nebo Peru, tak již dokonce učinily. Bude zajímavé sledovat, nakolik v budoucnu zachová Benátská komise coby orgán Rady Evropy svůj evropský ráz a nakolik bude mít naopak aspirace stát se strážcem hodnot demokracie, lidských práv a vlády práva v širším, snad až univerzálním měřítku.

Rozhovor s Peterem Robinsonem (1. část)

Právní poradce Radovana Karadžiće o tom, jaký je jeho klient v soukromí a proč raději zastupuje válečné zločince než drobné kriminálníky

Monika Mareková

Peter Robinson je americkým právníkem s třicetiletými zkušenostmi v trestním právu, který již víc než deset let působí jako obhájce u mezinárodních trestních tribunálů. Byl hlavním obhájcem Josepha Nzirorera, bývalého prezidenta Rwandského národního shromáždění, a v současnosti je hlavním právním poradcem Radovana Karadžiće, někdejšího politického vůdce Republiky srbské. Je nejen skvělým právníkem, ale i velmi příjemným člověkem, se kterým jsem se každodenně setkávala během pracovní stáže u Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, kde mi také poskytl tento exkluzivní rozhovor.

Monika Mareková: Dr. Karadžić se před soudem hájí sám, přičemž veřejnost asi neví, že mu při obhajobě pomáhá tým obhájců, který vedete. Mohl byste prosím vysvětlit jaká je Vaše úloha, jaké jsou úlohy ostatních členů a kolik má tým členů?

Peter Robinson: Náš tým má osm členů. Já jsem právní poradce dr. Karadžiće, protože nemá právnícké vzdělání a nezná judikaturu, ani soudní řád tribunálu. Při soudním řízení vznáším námitky, vystupuji v právních věcech a sepisuji písemná podání jako různé návrhy a žádosti nebo odpovědi na návrhy. Dr. Karadžić pracuje na faktické (skutkové) části procesu. Vyslýchá svědky, přednesl úvodní řeč a přednese také závěrečnou řeč. V týmu jsou kromě mě dva další právníci, z nichž jeden je teď ve Slovinsku a druhý v Bělehradě. Oba pro dr. Karadžiće shromažďují důkazy. Pak máme dva manažery případu, kteří se podílejí na spravování všech dokumentů a důkazů, a také dva vyšetřovatele v terénu v Bosně, kteří kontaktují svědky a pokoušejí se získat pro nás příznivé důkazy. Dále nám pomáhá tým stážístů, jejichž počet se mění. V současné době máme pět stážístů, kteří dělají právní rešerše a několik dalších, kteří pomáhají se skutkovou stránkou případu.

MM: Pracujete i s Karadžićovou dcerou, je také součástí Vašeho týmu?

PR: Není placeným členem týmu, protože tribunál nemůže platit příbuzné obviněných, ale pomáhá, kdykoliv je to jen možné a často zasílá různé důkazní materiály. Mám s ní dobrý vztah a dr. Karadžić je své dceři očividně velmi oddaný, proto se mu od ní pokouším zprostředkovat jakékoliv zprávy.

Šéfem je Karadžić

MM: Jak vypadá Vaše spolupráce s dr. Karadžićem? Jste to vy, kdo udává, jakým směrem bude vedena jeho obhajoba? Nebo je to naopak dr. Karadžić, který vede celou svou obhajobu, a Vy mu jenom pomáháte ve věcech, o něž Vás požádá?

PR: Obhajobu si řídí dr. Karadžić sám, já mu jen radím, co je přípustné a co ne, a pomáhám mu dosáhnout toho, co chce. Určuje si, co bude jádrem jeho obhajoby, a já se jenom pokouším zajistit spravedlivý proces. Šéfem je tady on.

MM: Co si myslíte o rozhodnutí dr. Karadžiće hájit se sám? Jak často se to u ICTY a jiných mezinárodních tribunálů stává?

PR: Je to vcelku neobvyklé, i když se tak rozhodlo i pár dalších obviněných před ICTY jako například Milošević nebo Šešelj. V tomto případě to však považuji za rozumné, protože žádný právník by nemohl dr. Karadžićovi upřímně říct: „Tvůj případ před tribunálem vyhraji.“ Šance, že případ vyhraje, nejsou příliš vysoké, proto chce veřejnosti přednést svou verzi celého příběhu. Když se hájí sám, má k tomu příležitost každý den, ale kdyby měl obhájce, musel by čekat dva až tři roky od začátku procesu nebo možná i déle, aby mohl vypovídat.

Karadžić: O Srebrenici jsem nevěděl

MM: Myslíte, že jeho charisma a osobnost mu v tomto případě pomáhají?

PR: Ano, protože dokáže velmi dobře vycházet se soudci. Je pokorný a řídí se jejich radami. Když mu řeknou, aby něco udělal, vždy jim poděkuje a odpoví: „Jsem jen amatér, omlouvám se.“ Ve styku s lidmi je opravdu dobrý.

MM: Jaký máte z dr. Karadžiće osobní dojem?

PR: Vlastně ho mám velmi rád. Mluvit s ním je zážitek, má ohromné vědomosti. Byl lékařem, spisovatelem, básníkem a politikem. Je věřící, ví mnoho o pravoslaví, o legendách o svatých a podobných věcech. Když s ním mluvíte, vždy se něco naučíte. Má také výborný smysl pro humor, dokonce i v tak těžké situaci, v jaké se právě nachází. Je velmi příjemný společník a v neposlední řadě je velmi vděčný za práci, kterou pro něj já a ostatní členové týmu děláme. Je vždy velmi příjemné pracovat pro někoho, kdo je vděčný za Vaši pomoc.

MM: Mluvíte s dr. Karadžićem i o jiných věcech než o případu?

PR: Ano, mluvíme. Pokouším se ale takové rozhovory co nejvíc omezit, protože dr. Karadžić by chtěl pořád mluvit o všem možném, ale já přivádím řeč vždy zpátky na případ, abychom projednali nutná a potřebná záležitosti.

MM: O jakých věcech se s Vámi baví nejraději?

PR: Určitě je to světová politika. Zastává mnoho názorů na Sovětský svaz, směr, kterým se ubírá Evropa, USA a velmi rád o nich mluví.

MM: Projevuje někdy pocity lítosti nebo jakékoliv sebe-reflexe, když s ním mluvíte?

PR: Ano, určitě. Myslím, že se cítí velmi zle kvůli lidem, kteří za války trpěli na všech stranách – Srbové, muslimové i Chorvati, a častokrát o tom mluví. Obzvláště často mluví o Srebrenici a říká, že nevěděl, co se ve Srebrenici dělo. Zlobí se na lidi, kteří zvěrstva v Srebrenici provedli, a domnívá se, že šlo o opravdovou zradu srbských spojenců. Kvůli lidem, kteří tam byli zabiti, se cítí velmi špatně.

Robinson: Na Karadžiče jsem čekal, až jsem se dočkal

MM: Váš první proces byl na ICTR a až pak na ICTY?

PR: Je to trochu komplikované. Nejdříve jsem přijel na rok s rodinou k ICTY a pokoušel jsem se získat práci v některém z týmů obhájců, ale bylo to těžké. Až po půl roce se mi podařilo najít práci, když jsem dvěma srbským právníkům pomáhal psát závěrečné podání v případě Krstić, protože chtěli pomoc rodilého anglofonního mluvčího. To byla moje první štače u ICTY.

MM: Pak jste jeli do Arushe a pak zase zpátky na Karadžičův případ?

PR: Ano, vlastně již když jsem pracoval na případu generála Krstiće, tak jsem viděl důkazy týkající se Srebrenice a řekl jsem si: „To tedy není moc důkazů, které by jasně prokazovaly, že se Karadžić na tomhle podílel. Pokud

bude jednou zatčen, chtěl bych být jeho právníkem.“ Řekl jsem to i mým srbským kamarádům, kteří to brali jako dobrý vtip. Dva obvinění mě dokonce žádali, abych je zastupoval, ale já jsem odmítnul, protože jsem nechtěl být v konfliktu zájmů, kdyby zatkli Karadžiče. Když ho pak skutečně zatkli, tak se to ukázalo jako velice rozumné rozhodnutí. Předtím se mi ale lidé smáli, že jsem hloupý právník, který odmítá své klienty jen pro svůj sen obhajovat Karadžiče. Po zatčení se Karadžić ptal svých známých v Srbsku: „Kdo by mi mohl pomáhat? Znáte dobrého právníka ze země common law, který se orientuje v judikatuře tribunálu?“ A tehdy mu vícero lidí z Bělehradu doporučilo mě, protože slyšeli, že jsem měl zájem.

MM: Mimochodem, četl jste někdy knihu Slavenky Drakulić „Ani mouše by neublížili“? Pokud ano, co si o ní myslíte?

PR: Ano, četl. Myslím, že to byl originální pokus podívat se na věc z jiné perspektivy – z pohledu uvězněných. Občas sice kniha neodpovídá zcela pravdě, ale jinak jsem si její čtení užil.

MM: Kde byste položil pomyslnou hranici mezi tím, co by mělo být obviněným, kteří se hájí sami, dovoleno v soudní síni říkat a mezi tím, co by už naopak dovoleno být nemělo (jako například nevhodné prezentování politických názorů)?

PR: Myslím, že by měli být vázáni stejnými pravidly jako právníci. Možná jim může být dána trochu větší volnost, zejména co se týče technických aspektů procesu. Pokud jsou nějaké informace pro proces relevantní, mělo by jim být dovoleno je v soudní síni přednést a klást ohledně nich otázky. Pokud ale pro proces relevantní nejsou, ne-

Peter Robinson | Zdroj: archiv Petera Robinsona.

mělo by jim být dovoleno je prezentovat bez ohledu na to, zda se hájí sami nebo je zastupuje obhájce.

MM: A co si myslíte, když dr. Karadžić místý obhajuje víc srbský národ než sám sebe?

PR: Většinou jde o něco relevantního, například když žaloba tvrdila, že Srbové byli odpovědní za ostřelování sarajevské tržnice a Karadžić řekl: „Ne, my jsme to neudělali, to byli muslimové“. Tím chtěl říci, že není vinen ani on, ani Srbové, což bylo velmi mazané a zároveň relevantní. Občas se ale dostane mimo téma a soudci ho raději usměrňují.

Spravedlivý proces především

MM: Jak vnímáte Vaši úlohu obhájce na mezinárodních trestních tribunálech a jak se osobně vyrovnáváte s tím, že jste advokátem údajných válečných zločinců?

PR: Já bojuji za spravedlivý proces. Nemám žádné ideologické předsudky vůči Srbům, muslimům nebo Chorvatům. Mohl bych obhajovat Izetbegoviće nebo Tudjmana se stejným entuziasmem jako obhajuji Karadžiće. Chci jenom, aby měl obviněný možnost prezentovat všechna fakta, která mohou ukázat, že je nevinný. Samotné rozhodnutí pak zůstává jen na soudcích. Já mého klienta nesoudím. Zastupování lidí, kteří čelí opravdu těžkým situacím, si užívám. Mám rád procesy vysoce postavených politiků, protože to jsou případy, ve kterých se tvoří právo pro všechny ostatní, čímž ještě vzrůstá jejich význam. V těchto případech se také systém obvykle naklání ve prospěch odsouzení obžalovaných, přičemž často nejsou striktně dodržována všechna procesní pravidla. Tím je úloha obhájce ještě důležitější.

MM: Jste někdy konfrontován s reakcemi typu: „Jak můžete obhajovat válečného zločince, někoho, kdo zabil tisíce lidí?“

PR: Jsem na to zvyklý, protože bez ohledu na druh zločinu, se mě během celé kariéry lidé ptali: „Jak můžeš obhajovat takového člověka, který okradl staré lidi, nebo někoho zbil?“ Takže vždy, když jste trestněprávním obhájcem, někdo se Vás zeptá: „Jak můžete obhajovat takového člověka?!“. Tu otázku slyším již třicet let. Ve skutečnosti je ale lehčí být obhájcem v případech jako tenhle, protože lidé, kteří byli politickými lídry svých zemí, jsou velmi schopní. Díky tomu se také dostali na svoje pozice. Mají velmi dobré sociální schopnosti, jimiž disponuje například Karadžić, nebo jimi disponoval také můj klient u rwandského tribunálu. V osobním styku je složitější zastupovat třeba pouliční zločince, kteří nemají žádné sociální schopnosti, ani vzdělání. Z tohoto pohledu je snazší zastupovat někoho jako Karadžić než osobu obviněnou z útoku na bezdomovce.

MM: Neměl jste tedy žádné morální dilema, když jste se rozhodl převzít Karadžićův případ?

PR: Ne, vůbec. Ještě než jsem se stal obhájcem, tak jsem deset let pracoval jako prokurátor. Tehdy jsem dlouho přemýšlel, jak bych se cítil, kdybych obhajoval lidi obviněné z různých zločinů, ale teď vím, že pokud budu profesionální a udržím si od svých klientů odstup, tak nebudu mít problém zastupovat kohokoliv v jakémkoliv případě.

MM: Na které straně se Vám líbilo víc?

PR: Vlastně mám rád obě role. Jako prokurátor jsem si myslel, že vždy můžu udělat správnou věc. Když jsem měl pocit, že je někdo nevinný, tak jsem stáhnul žalobu. Jako obhájce ale musíte někoho hájit bez ohledu na to, zda je nebo není vinen. Na druhou stranou, mám rád vztahy s mými klienty, které jsem jako prokurátor neměl. Líbí se mi představa, že jsem někomu oporou a dávám naději jeho rodině. Pro mě je velkou odměnou blízký vztah a důvěra jiného člověka. Z tohoto pohledu se mi zase víc líbí role obhájce.

MM: Měl jste někdy během své kariéry morální dilema vzít nějaký případ? Pokud ještě ne, existuje nějaký případ, který byste nevezal?

PR: V principu se cítím být povinen vzít jakýkoliv případ, který mi je přidělen, protože je to má práce trestněprávního obhájce. Jinými slovy, kdybych byl přidělen soudem, zastupoval bych kohokoliv, bez ohledu na to, o koho se jedná, protože bych měl pocit, že je to moje povinnost. Ale kdyby někdo přišel do mé kanceláře a chtěl by si mě najmout, můžu být více vybíravý a říci si: „Tenhle případ opravdu nechci a vy si můžete najmout jiného právníka.“ S některými případy bych opravdu nechtěl mít co dočinění jako například zneužívání dětí, jelikož jako otec bych se v úloze obhájce opravdu necítil dobře. Ačkoliv – i z tohoto zločinu bývají jistě obviněni také nevinní lidé, kteří potřebují dobré právníky. Kdybych byl na takový případ přidělen, snažil bych se mému klientovi pomoci ze všech sil. Kdybych ale měl možnost volby, tak bych takový druh případu raději nevezal.

MM: A existuje nějaký případ, který byste nevezal, na ICTY, ICTR nebo ICC? Co třeba případ Lubanga s dětskými vojáky?

PR: Myslím, že Lubangu bych obhajovat dokázal. Asi bych nechtěl obhajovat Josepha Konyho, to by byl velice nepřijemný zážitek. Ani nevidím žádný způsob, jakým by se mohl hájit, proto by to byla velmi těžká a nevděčná práce. Stejně pocity mám z generála Mladiće. Myslím, že je velmi těžké s ním vycházet jako s klientem, a také důkazy proti němu jsou velmi silné, takže bych nebyl schopen pro něho mnoho udělat. Z těchto důvodů bych případy Josepha Konyho a Ratka Mladiće odmítnul.

Pokračování rozhovoru v příštím čísle.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Zaměstnanci Mezinárodního trestního soudu zadrženi v Libyi

Lubomír Majerčík

V červnu došlo k jednomu z největších útoků na integritu Mezinárodního trestního soudu v jeho historii. V Libyi byli zadrženi jeho čtyři zaměstnanci a nezdá se, že by měli být v nejbližší době propuštěni. Ukazuje se, že i po deseti letech existence má MTS problémy prosadit něco tak základního, jako je bezpečnost svých lidí. V obecné rovině se ale jedná o útok na mezinárodní organizace jako celek a fundamentální pravidla mezinárodního práva. Co této bezprecedentní události předcházelo?

V březnu 2011 zahájil žalobce na základě rezoluce Rady bezpečnosti 1970 (2011) vyšetřování událostí odehrávajících se od února 2011 na území Libye (Bulletin 1/2012). MTS vydal zatykače na tři osoby – Muammar Kaddáfí byl mezitím zabit ve své rodné Syrtě, jeho syn Sajf Islám Kaddáfí je držen v libyjském městě Zintán a bývalý šéf libyjské rozvědky Abdalláh Sanúsí byl chycen v březnu 2012 v Mauritanii. V květnu 2012 napadla libyjská vláda přípustnost vyšetřování věci Mezinárodním trestním soudem, podezřelý chce stíhat sama a v dobré víře tak už podle vlastních slov dávno činí. Než bude o tomto podání rozhodnuto, nemá Libye povinnost Sajfa k řízení před MTS předat.

Dne 9. června se vypravila čtyřčlenná delegace zaměstnanců MTS navštívit zadrženého Sajfa v Zintánu. O návštěvě týkající se jeho právního zastupování před MTS libyjské úřady věděly a souhlasily s ní. Zmíněná rezoluce Rady bezpečnosti jim navíc příkazuje s MTS spolupracovat. Přesto došlo k zadržení delegace, údajně se tak stalo z důvodu, že se snažila špehovat. I přes okamžité ostré reakce ze strany MTS, Rady bezpečnosti OSN, NATO nebo nevládních organizací se návrat zaměstnanců nezdá být o moc bliž.

Dosavadní problémy MTS se spoluprací při předávání podezřelých se touto událostí dostávají na úplně novou úroveň. Mezinárodní trestní soud je nejen ignorován a spolupráce je mu odepírána, ale nyní se mohou o svůj osud obávat i jeho zaměstnanci (disponující privilegii a imunitami náležejícími úředníkům mezinárodní organizace). Vysvětlení situace může být prozaičtější – vláda sama nemá dostatečnou kontrolu nad městem Zintán, kde má být držen Sajf i zaměstnanci MTS. Ti mohou být v rukách rebelů, kteří odmítají Sajfa předat Přečodné

národní radě. Jakkoli se libyjská vláda snaží MTS přesvědčit, že je schopná a ochotná Sajfa a Abdalláha Sanúsího stíhat sama, tyto nebývalé události o jejích schopnostech dvakrát nevyprovádají. Dohlédnuto do konce – byť by soudci MTS rozhodli, že má být Sajf předaný ke stíhání do Haagu, nemusí se to nikdy v praxi uskutečnit, naopak může být MTS rád, pokud se do Haagu dostanou jeho zaměstnanci.

Po uzávěrce Bulletinu MTS oznámil, že všichni jeho čtyři zaměstnanci byli propuštěni.

Zdroje

- ICC statement on the detention of four staff members in Zintan, Libya, 15.6.2012, <http://www.icc-cpi.int/NR/exeres/64EFE7B7-5951-4102-BF03-B1C758EB1AD0.htm>.

- Kersten, M.: Tinker, Tailor, Lawyer: ICC Staff Arrested in Libya for “Spying”, 10. 6. 2012, <http://justiceinconflict.org/2012/06/10/tinker-tailor-lawyer-icc-staff-arrested-in-libya-for-spying>.

Muammar Kaddáfí | Zdroj: U.S. Navy photo (Wikimedia Commons)

Případ Radovana Karadžiće v poločase: skončila fáze obžaloby

Markéta Glacová

Soud s bývalým vůdcem bosenských Srbů Radovanem Karadžićem se přehoupl do další etapy, když po dvou a půl letech skončilo předkládání důkazů ze strany obžaloby. Po fázi procesu dokazování požádal Karadžić soudce o zproštění obvinění. Obžaloba vyzvala soud k zamítnutí tohoto návrhu s přesvědčením, že jeho podíl na genocidě, válečných zločinech a zločinech proti lidskosti dostatečně prokázala. Následně dostane před Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (ICTY) prostor obhajoba, přičemž Karadžić se hodlá hájit sám. Zodpovídat se má z jedenácti bodů obvinění, týkajících se genocidy, válečných zločinů či zločinů proti lidskosti spáchaných během války v Bosně v letech 1992 až 1995.

Karadžić byl poprvé obžalován již v roce 1995, dalších třináct let se skrýval, dopadnout se ho podařilo v červenci 2008 v Bělehradě a následně byl převezzen do Haagu. Počátek procesu s ním lze, po několika odkladech (viz Bulletin 1/2009), datovat k 26. říjnu 2009. Obžalovaný však veškerá jednání blokoval svou nepřítomností, činil tak údajně pro nedostatek času na prostudování důkazů a přípravu obhajoby. Proces byl proto až do začátku března 2010 přerušen a znovu pak do poloviny dubna téhož roku. Před soudem se vystřídalo téměř dvě stě svědků a obžalovací spis čítá milion stran.

Mezi konkrétní zločiny, z nichž je Radovan Karadžić obžalován, patří zejména genocida, vraždění, vyhlazování, pronásledování, deportace a jiné nelidské zacházení, dále útoky na civilní obyvatelstvo a jeho terorizování či brání

rukojmí. Hlavními pilíři obžaloby jsou zejména případy masakru ve Srebrenici, kde zemřelo více než sedm tisíc bosenských muslimů, a obléhání Sarajeva. Karadžić je také označován za jednoho z hlavních aktérů plánu na úplné vyhlazení bosenských muslimů a Chorvatů na území Bosny a Hercegoviny. Obhajoba naopak požaduje zproštění obvinění z genocidy, neboť dle jejího mínění v Bosně v první polovině 90. let nelze genocidní jednání nalézt a Karadžić z něho tedy nemůže být usvědčen.

Rozhodnutí soudu o požadavku na zproštění viny má padnout během několika dnů, zbytek jednání, tedy zejména Karadžićova obhajoba, by měl odstartovat na podzim letošního roku. Lze tak očekávat, že se nepodaří uzavřít soudní řízení v plánovaném termínu koncem roku 2012 a spor se s největší pravděpodobností protáhne i do roku příštího. Dnes však není podstatné, kdy přesně proces skončí, důležité je, aby zbytek jednání bez dalšího protahování a zdržování zdárně směřoval k závěru. V Karadžićově případě by tak mohlo být definitivně rozhodnuto a tím snad i dosaženo spravedlnosti.

Zdroje

- Case No. IT-95-5/18-I, Radovan Karadžić, ICTY (<http://www.icty.org/case/karadzic>).
- DiLeonardo, R.: Karadzic asks war crimes court to dismiss charges, *Jurist*, 11. 6. 2012, <http://jurist.org/paperchase/2012/06/karadzic-asks-war-crimes-court-to-dismiss-charges.php>.
- Milutinovic, R.: Half-time: the prosecution rests its case against Karadzic, *Radio Netherlands Worldwide*, 4. 5. 2012, <http://www.rnw.nl/international-justice/article/half-time-prosecution-rests-its-case-against-karadzic>.

Pohřeb obětí masakru v Srebrenici | Autor: Almir Dzanovic | Zdroj: Wikimedia Commons

Proces s Mladićem zahájen. A hned zase přerušen.

Lubomír Majerčík

„Vaše ctihodnosti, před dvaceti lety zahájili bosenskosrbští představitelé útok na své spoluobčany z Bosny a Hercegoviny, konkrétně na civilní obyvatelstvo, které bylo vybíráno na základě jediného kritéria – nesrbský etnický původ.“ Těmito a dalšími dramatickými slovy zahájila 16. května obžaloba svou úvodní řeč ve věci Ratko Mladić. Jednalo se o symbolický moment ilustrující pomalost, ale jistotu příchodu spravedlnosti.

Že bude potřeba si na onu spravedlnost opravdu počkat, se nečekaně ukázalo hned následující den. „Ve světle závažných pochybení ze strany obžaloby... komora informuje účastníky řízení, že se rozhodla přerušit zahájení prezentace důkazů.“ Předsedající soudce Alphons Orie přerušuje úvodní řeči pouhý jeden den po začátku hlavního líčení, termín pokračování nestanovuje. Tento krok odůvodnil nekompletním předáním důkazů obžaloby obhajobě, která by měla být včas a plně seznámena jak s důkazy podepírajícími Mladićovu vinu, tak s vyvíňujícími. Nejedná se o nic neobvyklého, podobnými procesními obtížemi byl zdržován rovněž proces s Karadžićem před stejným tribunálem nebo Lubangou před MTS.

V průběhu června situace dále eskalovala. ICTY sice nařídil předvolání těch svědků obžaloby, na něž neměl problém s předáním důkazů mít vliv, nicméně později raději vyhověl žádosti obhajoby o další odročení. I obžaloba přiznala, že se jí zatím nedaří řádně problém odstranit. Výsledkem je místo úderné řeči obžaloby, jež viní Mladiće z podílu na genocidě v Srebrenici nebo obléhání Sarajeva (Bulletin 6/2011), ostuda v přímém přenosu. Dalo by se namítnout, že podobné technikálie by mohly po 19 letech fungování ICTY už mít hladký průběh, na druhou stranu proces s Mladićem má zahrnovat přes milion stran dokumentů a odehrává se v době, kdy je ICTY pod tlakem, aby ukončil veškerá řízení co nejdříve. Nový termín předložení důkazů obžalobou byl stanovený na 9. 7. Přestože přerušování hlavního líčení vrhá na obžalobu špatné světlo, je dobře, že právo na spravedlivý proces zůstává chráněné i u hlavního podezřelého z balkánského konfliktu.

Zdroje

- Milutinovic, R.: Mladic: just another „false start“, 23. 5. 2012, <http://www.rnw.nl/international-justice/article/mladic-just-another-false-start>.
- Mladić (IT-09-92), <http://www.icty.org/cases/party/704/4>.

R. Karadžić v roce 1994 | Autor: Mikhail Evstafiev | Zdroj: Wikimedia Commons

R. Mladić v roce 1993 | Autor: Mikhail Evstafiev | Zdroj: Wikimedia Commons

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Co nového ve Štrasburku

O nevolících věznicích a nevolných věznicích

Hubert Smekal

Sledované období od 20. května do 20. června přineslo opět novou várku sedmi případů, které jsou v databázích Evropského soudu pro lidská práva (dále jen Soud či ESLP) katalogizovány jako případy nejvyšší důležitosti. Navíc se jedná o kauzy značně rozmanité, sahající od věznic přes turecké odpírače vojenské služby či italskou televizi až po ruské volby.

Volební právo vězňů – příběh na pokračování

Rozhodnutí štrasburského soudu v případě *Hirst proti Spojenému království* vyvolalo za Kanálem prudkou odmítavou reakci (více viz článek *Vězni ve Velké Británii doposud nemají volební právo* na s. 15) a s prohlášením, že obecné a automatické odnětí volebního práva vězňům znamená porušení Úmluvy, se britští politici doposud neshodli. V rozsudku *Scoppola proti Itálii* (č. 3) (stížnost č. 126/05) ESLP svůj přístup dovysvětluje a dává státům vodítko pro další postup v úpravě citlivé problematiky volebního práva vězňů. Velký senát jasnou většinou 16-1 rozhodl, že nedošlo k porušení práva na svobodné volby (čl. 3 Protokolu 1), protože podle italského práva nedochází k odnětí volebního práva automaticky všem vězňům bez zkoumání dalších podmínek, nicméně se tak děje v závislosti na délce trvání trestu odnětí svobody (podle italského trestního zákoníku ztrácejí vězni právo volit a být voleni, pokud jsou odsouzeni k odnětí svobody na více než pět let).

Pan Scoppola se na štrasburský soud obrátil v prosinci 2004 a v lednu 2011 Soud konstatoval, že došlo k porušení práva na svobodné volby. V květnu 2012 ale velký senát drtivě otočil. Volební právo sice patří k základním kamenům smysluplné demokracie, ale to ještě neznamená, že požívá absolutního charakteru. Naopak, státy v případě splnění požadavků zásady proporcionality disponují prostorem k uvážení při jeho omezení. Italský zákon se na rozdíl od britského nevztahuje automaticky na všechny vězně, a mnoho z nich tudíž není volebního práva zbaveno. V případě dobrého chování lze na-

víc tři roky po odsouzení trestu požádat o rehabilitaci a obnovu volebního práva. Většina se tedy shodla, že Itálie nevykročila ze svého prostoru k uvážení a Úmluvu neporušila.

Ruské věznice – další příběh na pokračování

Podmínky v ruských věznicích se již zařadily mezi evergreeny ve štrasburských soudních síních. Velký senát v případě *Idalov proti Rusku* (stížnost č. 5826/03) jednomyslně rozhodl, že došlo ke dvěma porušením zákazu nelidského a ponižujícího zacházení (čl. 3), třem porušením práva na svobodu a bezpečnost (čl. 5), porušení práva na spravedlivý proces (čl. 6) a práva na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8). Rusko se alespoň neprovinilo proti nepřiměřené délce trestního řízení (čl. 6). Proč došlo k tak masivní ofenzivě vůči ruským praktikám je zjevné již ze stručného popisu událostí. Pan Idalov strávil ve vazební věznici více než rok, a to v těžce přeplněných celách, převozy k soudu v rovněž přeplněných dodávkách trvaly několik hodin a nesnáze podobné intenzity provázely i proces samotný. Pan Idalov se například neúčastnil slyšení ohledně přezkumu oprávněnosti jeho vazby. Co naplňuje pojem nelidské a ponižující zacházení, může tuzemským potentátům ilustrovat typický den v ruské věznici – 23 hodin v přeplněné nevětrané cele bez denního světla s nejméně 35 dalším vězni, kteří vesměs silně kouří. Další společnost dělají švábi, štěnice a vši. Dozorci navíc otvírají korespondenci s ESLP.

Ilustrační snímek: vězení v italském Grossetu | Autor: Wandering | Zdroj: Wikimedia Commons

Pan Idalov podal stížnost do Štrasburku v únoru 2003 a po předlouhém, více než devítiletém procesu se konečně dočkal. Soud mu přiřknul odškodnění za nepeněžitou újmu ve výši 7150 eur a 2500 za náklady s řízením.

Nestačí jen udělit televizi licenci

V případě *Centro Europa 7 S.r.l. a Di Stefano proti Itálii* (stížnost č. 38433/09) Soud přispívá k rozvoji stále expandujících pozitivních závazků států. Italská televizní společnost získala vysílací licenci, ale už se nedočkala přidělení žádných vysílacích frekvencí, tudíž nemohla téměř 10 let prakticky fungovat. Velký senát navzdory vysokému počtu odlišných stanovisek co do odůvodnění nebo výsledku rozhodl o porušení práva na svobodu projevu (čl. 10 Úmluvy) a práva na ochranu vlastnictví (čl. 1 Protokolu 1). ESLP Itálii vyčítá zejména skutečnost, že předmětné právní předpisy nebyly dostatečně přesné a jasné, kvůli čemuž televizní společnost nemohla přesněji určit, kdy se dočká přidělení vysílacích frekvencí. Itálie se provinila zejména tím, že nepřijala vhodnou legislativu a administrativní rámec pro zajištění efektivního pluralismu sdělovacích prostředků. Namísto otevření frekvencí pro nové soutěžitele italské úřady prodlužovaly možnost užívání frekvencí již vysílajícím společností. V celé věci figuruje i Soudní dvůr EU, který dal v roce 2008 zapravdu stěžovateli. ESLP posléze konstatuje, že bez pluralismu není ani demokracie. Televizní operátoři by měli mít přístup na trh, aby se zajistila různorodost programu.

Itálii rozsudek *Centro Europa* v době krize docela zabolí – musí zaplatit 10 miliónů eur za peněžitou i nepeněžitou újmu a navíc 100 tisíc eur za náklady řízení. Soud se ve věci ale příliš neshodoval, ze 17členného velkého senátu hned sedm soudců vyslovilo s verdiktem či s odůvodněním nesouhlasící názory. Poměrně zajímavý je původ nespokojenců – kromě rakouské soudkyně pocházejí výhradně z východněji situovaných zemí – Maďarska, Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, Srbska, Turecka a Gruzie.

V případě *Vasilev a Doycheva proti Bulharsku* (stížnost č. 14966/04) shledal Soud porušení práva na účinný právní prostředek nápravy (čl. 13) a práva na vlastnictví (čl. 1 Protokolu 1). Ačkoliv Bulharsko přijalo restituční zákony týkající se zemědělské půdy již v roce 1991, až dosud stěžovatelé nemohli plně užívat svých práv na restituční pozemky, jelikož bulharské úřady se vyznačovaly v jejich sporech proti uživatelům předmětných pozemků značnou apatičností. Stěžovatelé se dočkali odškodného 3000 eur a 650 eur za náklady řízení. Soud navíc Bulharsko instruoval, že by mělo přijmout jasné termíny pro dokončení restitučního řízení a v případech, kdy se nepovede restituční řízení ukončit, poskytnout neuspokojeným restitučním subjektům kompenzaci.

Ilustrační snímek: Turecký voják | Zdroj: ISAF Headquarters Public Affairs Office

Nelze nemít civilní službu

Další horké chvílky si ve Štrasburku užili se zdejšími občany – Tureckem. V případě *Savdi proti Turecku* (stížnost č. 42730/05) Soud jednomyslně konstatoval porušení zákazu ponižujícího jednání (čl. 3), práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženství (čl. 9) a také práva na spravedlivý proces, konkrétně na nezávislý a nestranný soud (čl. 6 odst. 1), o němž u vojenských soudů nelze v případě odpíračů služby v armádě moc mluvit.

V Turecku pro muže platí branná povinnost bez možnosti absolvování náhradní civilní služby. Pan Savdi se řadil mezi členy tureckého anti-militaristického hnutí, které občas čeká tzv. „civilní smrt“, když jsou stále vláčeni soudy za opakovaná odmítnutí nastoupit službu vlasti. Po narukování Savdi vícekrát nesouhlasil s nošením uniformy a za trest si odseděl roky ve vězení, než byl konečně roku 2008 vyňat z vojenské povinnosti kvůli své „anti-sociální osobnosti“.

ESLP pokračuje ve stylu případu *Bayatyan proti Arménii* z loňského roku a vyhláší, že systém, který neumožňuje alternativní brannou službu, správně nevyvažuje obecné zájmy společnosti a odpíračů, čímž porušuje čl. 9 Úmluvy (práva na svobodu myšlení, svědomí a náboženství). Panu Savdimu Soud přiřknul odškodné 12 tisíc euro a další téměř dva tisíce za náklady řízení.

Vlastníci půdy potřebují manévrovací prostor

Ve Štrasburku stanul v případě *Lindheim a další proti Norsku* (stížnosti č. 13221/08 a 2139/10) netradiční žalovaný v netradiční věci. Proti skandinávským státům obecně příliš stížností k ESLP nesměruje, tentokrát se však dokonce jednalo o věc, která ovlivňuje životy stovek tisíc Norů. Soud jednomyslně konstatoval, že Norsko se dopustilo porušení práva na ochranu vlastnictví (čl. 1 Protokolu 1), když neumožnilo vlastníkům pozemků libovolně zvedat cenu nájemcům a ještě jim ukládalo povinnost prodloužit nájemní smlouvy za stávajících podmínek na časově neomezenou dobu. Růst nájemného byl striktně navázán na změny v indexu spotřebitelských cen, vlastník půdy nemohl nájemné zvedat více. Soud se domnívá, že taková úprava klade na vlastníky pozemků neúměrnou finanční zátěž, kterou nepřeváží obecný zájem společnosti. Státy mají sice v oblasti implementace sociálních a hospodářských politik širokou diskreci, ale norským úřadům se zkrátka nepodařilo nalézt férovou rovnováhu mezi různými protichůdnými zájmy.

Soud sice celé šestici stěžovatelů – vlastníků pozemků – nepřiznal náhrady za ztrátu příjmů, nicméně každý z nich obdrží alespoň satisfakci ve výši 4900 až 9570 euro jako náhradu nákladů ve vnitrostátním řízení a plných 200 tisíc euro za náklady řízení. Norsko navíc musí změnit domácí legislativu tak, aby lépe vyvážila zájmy pronajímatelů a obecné zájmy společnosti.

Vydařené ruské parlamentní volby

Na přetřes se ve Štrasburku dostaly i ruské parlamentní volby z roku 2003, v rámci nichž si opozice stěžovala

na nedostatečný přístup do médií. ESLP nicméně volání *Komunistické strany Ruska a dalších proti Rusku* (stížnost č. 29400/05) nevyslyšel a jednomyslně prohlásil, že k porušení práva na svobodné volby (čl. 3 Protokolu 1) a práva na účinný právní prostředek nápravy (čl. 13) nedošlo. Podle opozice nemohou být parlamentní volby 2003 považovány za svobodné, jelikož pět hlavních televizních společností neposkytlo rovnoměrné pokrytí volební kampaně. Soud sice připustil, že opozice se vyskytovala v médiích méně, nicméně ruské zákony poskytovaly minimální přístup do televizí i neutralitu státem kontrolovaných médií. Nižší televizní pokrytí navíc nedosáhlo takové intenzity, aby na základě něj mohly být celé volby prohlášeny za nesvobodné.

Všechny strany, které se účastnily voleb, dostaly stejný objem volného času ve státních a regionálních televizích (sedm a půl hodiny) a navíc si mohly v případě zájmu dokoupit další volné minuty. Televize dále přinášely z volebních kampaní zpravodajství a právě zde se podle stěžovatelů nacházel problém – o vládním Jednotném Rusku se referovalo mnohem více a v lepším světle. Podobné dojmy si vedle opozice odnesli také pozorovatelé z OBSE a Transparency International. Ruský Nejvyšší soud však žádná závažná pochybení neshledal, přičemž ESLP nepovažuje řízení před ruským Nejvyšším soudem za výrazné selhání (či v jazyce ESLP - jeho rozhodnutí nebylo iracionální). Voliči nebyli odkázáni jen na státní televizi, ale existovaly i jiné kanály, kterak se dopídit informací. Novináři požívají volnosti k vyjádření svých názorů a nebyli k ničemu tlačeni. Štrasburský soud konstatoval, že státy požívají v organizaci voleb široké diskrece a Rusko z ní nevystoupilo.

Ilustráční snímek: Norsko | Autor: Øyvind Holmstad | Zdroj: Wikimedia Commons

Evropský soud pro lidská práva a Slovensko

Romská problematika ve Štrasburku

Melanie Phamová

V minulém měsíci proti Slovenské republice uspěli stěžovatelé před Evropským soudem pro lidská práva (dále ESLP) hned ve dvou kauzách. V obou případech se jednalo o Romy, u kterých štrasburský soud potvrdil porušení zákazu nelidského nebo ponižujícího zacházení.

První z případů *Koky a ostatní proti Slovensku* [1] se odehrál v noci v části vesnice Gánovce-Filice, která je osídlena Romy. V předvečer incidentu došlo ke sporu v místním baru mezi číšnicí a Romem, kterého žena odmítla obsloužit. Po slovní a údajně i fyzické roztržce si servírka do baru přizvala dva ze svých synů, ze kterých se pak stali podezřelí i v následné kauze. V noci pak skupina přinejmenším 12 maskovaných a ozbrojených jedinců zaútočila v romské části vesnice na několik obydlených domů. Snažili se poškodit budovy zvnějšku a ve třech případech se agresori dostali i dovnitř domů, kde s rozbíjením pokračovali. Po celou dobu měli útočníci pokřikovat protiromské rasistické slogany. Po cestě zpět měli ještě napadnout dva místní Romy a způsobit jim četná zranění.

Půl hodiny po útoku přijela na místo činu policie. Napadené domy ohledaly, stejně tak vyslechli několik svědků a poškozených. Policie konstatovala poškození majetku a fyzické zranění u posledních dvou napadených. Někteří z poškozených poukazovali na pravděpodobnou spojitost mezi útočníky a příbuznými servírky z místního baru. Policie ale vyšetřování uzavřela z důvodu nemožnosti obvinít z trestných činů konkrétní osobu.

Poškození se po ukončení policejního vyšetřování snažili domáhat spravedlnosti u místních soudů. Nikde jim nebylo vyhověno ze stejného důvodu – nemožnosti obvinít konkrétní pachatele, neuspěli ani u soudu ústavního. Ze strany poškozených pak byla podána stížnost do Štrasburku. ESLP uznal porušení článku 3 Evropské úmluvy, tedy porušení zákazu nelidského a ponižujícího zacházení, kterému byli poškození podrobeni v průběhu ataku na jejich obydlení ozbrojenými jedinci, kteří navíc měli provolávat rasistická hesla. ESLP přitom konstatoval, že slovenské orgány ani nepodnikly všechny kroky k tomu, aby případ řádně prošetřily, konkrétně jim bylo vytknuto, že nevezaly v potaz rasistický podtón útoku.

V druhém případě vedeném proti Slovensku ESLP také judikoval ve prospěch stěžujícího (*N.B. proti Slovensku* [2]). Jedná se o protiprávní sterilizaci, tedy téma známé a kontroverzní i v českém prostředí. Nelidskému nebo ponižujícímu zacházení byla vystavena neploletá romská dívka, která ve slovenské veřejné nemocnici vedené Ministerstvem zdravotnictví podstoupila svůj druhý porod.

Během průběhu porodu a až po podání určitých tlumících léků dívka vlastnoručně podepsala žádost o sterilizaci, která se ihned po porodu uskutečnila. Dívka se po zjištění bránila nejen tím, že nebyla dostatečně informována, ale hlavně faktem, že v utlumeném stavu způsobeném podaným práškům nemohla rozhodnout o tak závažné věci jakou je sterilizace. Hájila se také zejména svým k takovému rozhodnutí nedostatečným věkem. Plnoletosti dosáhla až několik dní po provedení sterilizace a souhlas její matky jako zákonného opatrovníka před ani po operaci zajištěn nebyl. Podle dívčích slov operace poškodila také její pozici v manželství, status v romské komunitě a negativně tím utrpěla i její psychika. Operující doktor, následně obviněný před soudem, se hájil nezbytností operace, jelikož dívčiny orgány shledal porodem značně poškozené. Znalecký posudek však jeho tvrzení nepotvrdil. U soudu pak dívka poukazovala na svůj etnický původ jakožto jediný důvod uskutečněné sterilizace. Slovenské soudy jí za pravdu nedaly, až štrasburský soud uznal nelidské a ponižující zacházení jak v provedené sterilizaci, tak i v následném prošetřování případu.

Zdroje

[1] *Koky a ostatní proti Slovensku*, 12. 6. 2012, stížnost č. 13624/03.

[2] *N.B. proti Slovensku*, 12. 6. 2012, stížnost č. 29518/10.

Ilustraci snímek: romské děti | Autor: Alex Khmich | Zdroj: Wikimedia Commons

Vězni ve Velké Británii doposud nemají volební právo

Evropský soud pro lidská práva dal ostrovnímu státu na nápravu 6 měsíců

Zuzana Melcrová

Závěr britského předsednictví ve Výboru ministrů Rady Evropy znovu vynesl na světlo problematiku omezení volebního práva vězňů, která je předmětem sváru mezi Spojeným královstvím a Evropským soudem pro lidská práva (dále jen „ESLP“) již od roku 2004. V tomto roce totiž štrasburský soud ve věci *Hirst proti Spojenému království* [1] vyslovil, že všeobecné, automatické a nerozlišující odnětí volebního práva vězňům, které je v právním řádu Velké Británie zakotveno přibližně již 140 let a doposud je uplatňováno [2], porušuje čl. 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) garantující právo na svobodné volby.

Velká Británie ale doposud toto rozhodnutí neimplementovala do vnitrostátního práva, neboť poslanci dolní komory parlamentu v čele s premiérem Davidem Cameronem jsou v drtivé většině přesvědčeni, že rozhodnutí, zda mají mít vězni právo volit či nikoliv, je ryze vnitřní záležitostí státu, a má proto zůstat v rukou demokraticky zvoleného parlamentu [3]. Britský premiér vyjádřil svůj postoj slovy: „Vždy jsem věřil tomu, že když Vás pošlou do vězení, ztratíte jistá práva, a jedním z těchto práv je i právo volit.“ [4]

Problematiku volebního práva vězňů opět naplno rozpoutal případ ve věci *Scoppola proti Itálii* [5], který byl s konečnou platností štrasburským soudem rozhodnut 22. května 2012, tedy pouhý den před tím, než Spojené království předalo pomyslné žezlo předsednictví ve Výboru ministrů Albánii [6]. Tento případ se od rozhodnutí *Hirst proti Spojenému království* lišil v podstatě pouze tím, že italský právní řád na rozdíl od britského nezabavoval vězně volebního práva bez rozlišování závažnosti trestného činu a délky trestu odnětí svobody. ESLP dal v tomto případě za pravdu Itálii a uznal tak širokou možnost uvážení smluvních států ohledně toho, za jakých podmínek může být volební právo vězňů omezeno. Vždy je však nutné, aby zásah byl přiměřený legitimnímu cíli, což nebylo soudem shledáno v případě automatického a všeobecného zbavení vězňů volebního práva, aniž by přitom byly zohledněny další okolnosti, jako je např. délka trestu odnětí svobody. [7] V téže době stanovil štrasburský soud Velké Británii šestiměsíční ultimátum, v jehož rámci by měl ostrovní stát opustit více než stoleté pravidlo a uvést svůj právní řád v soulad s výše uvedeným rozhodnutím. Politické klima ve Velké Británii ale i přes-

Ilustrací snímek: Vstupní brána do Hull Prison | Autor: Paul Glazard | Zdroj: Wikimedia Commons

to nevykazuje slibné podmínky pro požadovanou změnu a krom toho zde pravděpodobně převažuje přesvědčení, že vynutitelnost rozhodnutí formou jakékoliv jiné než politické sankce nehrozí. [8]

Z formálního hlediska je sice tato úvaha správná, nicméně Velká Británie by stále měla mít na paměti dalších 2500 stížností britských vězňů, které leží u ESLP a čekají na rozhodnutí, jež by mohla stát zatížit mnohamilionovou povinností k náhradě nemajetkové újmy stěžovatelům. [9]

Závěrem je zajímavé dodat, že Velká Británie patří mezi šestici evropských zemí, v nichž jsou vězni automaticky zbavováni volebního práva. Mezi další patří Arménie, Bulharsko, Estonsko, Maďarsko a Rumunsko. [10]

Poznámky

[1] Rozhodnutí ESLP ze dne 30. 3. 2004 ve věci *Hirst proti Spojenému království*, stížnost č. 74025/01; toto rozhodnutí bylo následně potvrzeno rozhodnutím velkého senátu ESLP ze dne 6. 10. 2005 ve věci *Hirst proti Spojenému království*, stížnost č. 74025/01.

[2] Whitehead, T.: David Cameron urged to stand up to Europe over prisoner vote row [online]. The Telegraph. Citováno dne 21. 6. 2012. Dostupné na internetu: <http://www.telegra->

ph.co.uk/news/politics/9283297/David-Cameron-urged-to-stand-up-to-Europe-over-prisoner-vote-row.html.

[3] V právně nezávazném hlasování se 234 poslanců vyslovi-
lo pro ponechání zákazu vězňům volit a pouhých 22 poslanců
bylo pro jeho zrušení. Převzato z: tamtéž.

[4] The Independent: David Cameron to fight prison voting
plan [online]. Citováno dne 21. 6. 2012. Dostupné na internetu:
<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/david-cameron-to-fight-prison-voting-plan-7781521.html>.

[5] Rozhodnutí ESLP ze dne 22. 5. 2012 ve věci Scoppola proti
Itálii, stížnost č.126/05.

[6] Council of Europe, Committee of Ministers [online]. Cito-
váno dne 21. 6. 2012. Dostupné na internetu: http://www.coe.int/t/cm/home_en.asp.

[7] Hirst proti Spojenému království, par. 82.

[8] Whitehead, T.: David Cameron urged to stand up to Eu-
rope over prisoner vote row [online]. The Telegraph. Citováno
dne 21. 6. 2012. Dostupné na internetu: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/9283297/David-Cameron-urged-to-stand-up-to-Europe-over-prisoner-vote-row.html>.

[9] Nielsen, N.: European court says serious criminals can
be banned from voting [online]. Euroobserver. Citováno
dne 21. 6. 2012. Dostupné na internetu: <http://euobserver.com/22/116348>.

[10] Meade, G.: Europe: UK has six months to give prisoners
the vote [online]. The Independent. Citováno dne 21. 6. 2012.
Dostupné na internetu: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/europe-uk-has-six-months-to-give-prisoners-the-vote-7778655.html>.

Zdroje

- Council of Europe, Committee of Ministers [online]. Cito-
váno dne 21. 6. 2012. Dostupné na internetu: http://www.coe.int/t/cm/home_en.asp.

- Meade, G.: Europe: UK has six months to give prisoners the
vote [online]. The Independent. Citováno dne 21. 6. 2012. Do-
stupné na internetu: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/europe-uk-has-six-months-to-give-prisoners-the-vote-7778655.html>.

- Nielsen, N.: European court says serious criminals can be
banned from voting [online]. Euroobserver. Citováno dne 21. 6.
2012. Dostupné na internetu: <http://euobserver.com/22/116348>.

- Rozhodnutí ESLP ze dne 22. 5. 2012 ve věci Scoppola proti
Itálii, stížnost č.126/05.

- Rozhodnutí ESLP ze dne 30. 3. 2004 ve věci Hirst proti Spoje-
nému království, stížnost č. 74025/01.

- The Independent: David Cameron to fight prison voting plan
[online]. Citováno dne 21. 6. 2012. Dostupné na internetu:
<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/david-cameron-to-fight-prison-voting-plan-7781521.html>.

- Whitehead, T.: David Cameron urged to stand up to Euro-
pe over prisoner vote row [online]. The Telegraph. Citováno
dne 21. 6. 2012. Dostupné na internetu: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/9283297/David-Cameron-urged-to-stand-up-to-Europe-over-prisoner-vote-row.html>.

LIGA LIDSKÝCH PRÁV
bližší spravedlnosti

lidskoprávní diplomka 2012

Pod záštitou bývalé místopředsedkyně Ústavního soudu Elišky Wagnerové vyhlašuje Liga lidských práv druhý ročník soutěže o nejlepší diplomovou práci věnovanou problematice lidských práv. Zúročte své několikaměsíční snažení a získajte za svou závěrečnou studijní povinnost prestižní uznání a zajímavou finanční odměnu.

Přijímáme BAKALÁŘSKÉ, MAGISTERSKÉ, RIGORÓZNÍ a DISERTAČNÍ práce věnované problematice lidských práv, obhájené od 1. 10. 2011 do 30. 9. 2012 na českých univerzitách.

Své práce nám můžete zaslat společně s přihláškou do 1. října 2012 na adresu soutez@llp.cz. Přihlášku a všechny potřebné informace najdete na webu soutěže www.llp.cz/diplomka. Slavnostní vyhlášení uspořádáme 13. prosince 2012 v rámci Týdne lidských práv v Brně.

Těšíme se na vaše příspěvky! www.llp.cz/diplomka

foto: SIFA

LIGA LIDSKÝCH PRÁV

lidskoprávní moot court 2012

Liga lidských práv zve všechny studenty práv do celostátní soutěže v simulovaném soudním řízení

Máš zájem hájit lidská práva? Ukaž, co v tobě je!

Neváhej, vytvoř tým a změř síly před soudem

Podmínky pro přihlášení

Členem soutěžního týmu se může stát pouze student, který navštěvuje některou z forem studia na právnické fakultě kterékoliv vysoké školy v České republice.

Kdy se bude soutěžit?

- 3. září – Zveřejnění celého případu
- 14. října – Konec registrace týmů
- 4. listopadu – Konečný termín pro zaslání písemných podání
- 25. listopadu – Konečný termín pro jednotlivé fakulty a nominaci jejich týmů do celostátního kola
- 13. prosince – Ústní část celostátního kola, vyhlášení vítězů

Přihlášku zašli do 14. října

facebook.com/
www.llp.cz/ **LLPmoot** @llp.cz

VICE NA

LIDSKOPRÁVNÍ MOOT COURT JE SOUČÁSTÍ PROJEKTU "DLOUHODOBÉ PARTNERSTVÍ VÝZKUMU, PRAXE A VÝUKY PRÁVA" (REG. Č. CZ.1.072.4.00/17.0046)

3) Mezinárodní politika a lidská práva

Mírumilovný rok 2011

Tereza Doležalová

Svět byl v roce 2011 mírumilovnější než v roce předchozím. Zastavil se tak dvouletý negativní trend zapříčiněný ekonomickou krizí a nepokoji spojenými s arabským jarem. Vyjma Blízkého východu a severní Afriky zaznamenaly významné zlepšení všechny regiony, Island již potřetí obsadil první příčku a Somálsko bylo podruhé za sebou označeno za nejméně mírumilovnou zemi. Tato a další zjištění přinesl začátkem června nezávislý výzkumný Institut pro ekonomiku a mír (The Institute for Economics and Peace, IEP), který od roku 2007 shromažďuje údaje relevantní pro „mírumilovnost“ států a vytváří z nich Globální index míru (Global Peace Index, GPI).

GPI používá 23 kvantitativních a kvalitativních ukazatelů, jakými jsou například probíhající ozbrojené konflikty, vztahy se sousedními zeměmi, výdaje na obranu nebo percepce kriminality, a hodnotí celkem 158 států [1]. Podle tohoto indexu je Česká republika 13. nejmírumilovnější zemí, zatímco do skupiny nejméně mírumilovných států patří vedle Afghánistánu, Súdánu a Demokratické republiky Kongo například i Rusko. Co se týče vývoje v rámci jednotlivých ukazatelů, největší zlepšení IEP zaznamenal v oblasti rozsahu politického teroru, naopak pravděpodobnější než dříve jsou dle něj násilné demonstrace a zhoršil se i ukazatel percepce kriminality ve společnosti.

Co tato data vypovídají o stavu míru ve světě a v jednotlivých státech? Je Česká republika skutečně „mírumilovnější“ než Švédsko, Rusko horší než Severní Korea a USA (88. příčka) takřka stejně jako Čína (89. příčka)? Už při zběžnějším pohledu je patrné, že GPI není zcela vypovídajícím indexem. Steve Killelea, podnikatel, zakladatel IEP a iniciátor tvorby GPI, byl od počátku kritizován pro své zjednodušující vidění světa charakterizované heslem „co můžeme změřit, to můžeme řešit“. Do GPI se krátce po jeho vzniku pustil i Economist, jehož sesterská společnost Economist Intelligence Unit index ve spolupráci s IEP vyvinula. Předmětem kritiky se stalo především ne zcela oprávněně negativní vnímání vyšších výdajů na obranu, které nahrává menším státům v oblasti obrany závislých na systému kolektivní bezpečnosti a naopak znevýhodňuje země sledující politiku odstrašení v zájmu dosažení dlouhodobého míru. Zpochybňováno bylo i spojování kvantitativních a kvalitativních statistik nebo systém přiřazování důležitosti jednotlivým ukazatelům.

Státy s ozbrojenými konflikty od roku 1975 | Zdroj: www.ucdp.uu.se

Všechny agregované indikátory jsou ovšem nutně zjednodušující a z určitého pohledu tedy špatné, jelikož komplexní realitu převádí do plochých statistik. Otázkou spíše je, zda je GPI užitečný a zda o něčem vypovídá. Vymezení míru negativně, tedy jako absenci konfliktu, lepší výpovědní hodnotu bude pravděpodobně mít například databáze ozbrojených konfliktů UCDP/PRIO [2] (viz mapa). Při vymezení pozitivním pak narazíme na problematiku ohraničení výběru ukazatelů, které sem ještě zařadit. GPI totiž vybírá především indikátory hospodářské vyspělosti země jako například dětskou úmrtnost či úroveň vzdělanosti. Existují však i jiné názory na příčiny míru ve světě než jen pohled ekonomický.

Proto užitečnost GPI, dle mého názoru, leží spíše v hodnocení relativní pozice jednotlivých států vzhledem k předchozímu roku, tedy ve sledování změn a trendů. Skutečnost, že se hodnocení mírumilovnosti Sýrie a Egypta oproti roku 2010 rapidně zhoršilo, totiž opravdu o něčem vypovídá, jen je třeba se od zjednodušujících hodnot GPI podívat zpět do reálného světa, aby bylo možné říct, o čem.

Poznámky

[1] GPI pokrývá 99 % světové populace.

[2] Společná databáze university v Uppsale a Institutu pro výzkum míru v Oslu viz <http://www.pcr.uu.se/research/UCDP/>.

Zdroje

- 2012 Global Peace Index, <http://www.visionofhumanity.org/globalpeaceindex/2012-gpi-findings/>.

- An index of pacifism: Give peace a rating, Economist, 31. 5. 2007, <http://www.economist.com/node/9266967>.

Magnitsky Act

Lidská práva v americko-ruských vztazích

Kristina Hornáčková

Po očekávaném znovuzvolení Vladimíra Putina do prezidentského křesla na jaře tohoto roku zažívala ruská opozice značný útlum. Vladimír Putin za poslední roky podnikl nespočet kroků k zajištění takového postavení, že v zemi prakticky neexistuje opozice, která by jej dokázala sesadit. Přestože bývalý prezident Medveděv vyzýval k tomu, aby se Rusové více angažovali v boji proti korupci, současný ruský režim se je od toho snaží spíše odradit. Na to doplatil i mladý ruský právník Sergej Magnitsky, který svědčil proti skupině zkorumpovaných vysokých úředníků. Magnitsky byl uvězněn a o rok později na následky údajného mučení ve vězení zemřel.

Tato situace vyvolala značnou nevoli mezi ruskými občany a tentokrát se začala formovat poměrně silná opozice organizující protesty, jakými byla například demonstrace z 12. června 2012, kdy se účast v Moskvě odhadovala až na 50 tisíc protestujících. Avšak jedním z prvních zákonů přijatých po nástupu prezidenta Putina do třetího termínu v čele státu byl zákon uvalující pokuty za demonstrace ve výši přesahující roční příjem většiny Rusů. Zákon se ihned projevil v praxi po masových protestech 12. června, když došlo k domovním prohlídkám u většiny opozičních představitelů.

Co na to Obama?

Administrativa prezidenta Obamy se snaží o udržení strategického partnerství s Ruskem. Jak nedávno pro Lidové noviny realisticky zhodnotila i bývalá ministryně zahraničí USA Madeleine Albright, s Ruskem Američané jednoduše musí mluvit. Namísto vyvíjení tlaku na ruskou vnitřní politiku se Obama zaměřuje spíše na normalizaci obchodního partnerství. K tomu má přispět i odvolání Jackson-Vanikova zákona, pocházejícího ze 70. let, který cílil na porušování práv emigrantů v Sovětském svazu. Jeho záměrem bylo přispět k ochraně lidských práv, tématu, kterému se současná administrativa snaží taktně vyhnout ve snaze o udržení příznivých vztahů s Ruskem. Zákon zároveň znesnadňoval obchodní výměnu mezi zeměmi.

Starý americký zákon pečující o lidská práva v Rusku má být nahrazen novým zákonem nazvaným po Sergeji Magnitském. Zákon obsahuje především sankce proti úředníkům, kteří využijí své pozice a protiprávně zasáhnou do práv

novinářů či lidskoprávních aktivistů. Takoví úředníci a jejich rodiny budou mít zakázán vstup do USA a jejich účty v dolarech, kam často plynou peníze právě z korupčního jednání, budou zmrazeny.

Obchod nad lidská práva

Situace je nicméně ještě komplikovanější. Schválení Magnitského zákona je úzce spojeno s přijetím zákona na podporu přímého obchodu s Ruskem (Permanent Normal Trade Relations Bill). Ten by měl umožnit americkému průmyslu využít výhod ruského trhu, jakmile Rusko vstoupí během léta letošního roku do Světové obchodní organizace. Společným přijetím obou zákonů by měla být zajištěna široká podpora i pro Magnitského zákon. Například zahraniční komise Senátu Magnitsky Act již schválila, přičemž jeho aplikaci rozšířila dokonce na všechny státy, nejen na Rusko. S tím, zdá se, bude souhlasit i Obamova administrativa, které prezident Putin hrozil zhoršením mezistátních vztahů, bude-li se zákon vztahovat pouze na Rusko.

Zdroje

- Firestone, J. (2012). Abandoning Sergei Magnitsky: Why is Clinton giving up on human rights in Russia?, 21. června 2012. (www.foreignpolicy.com/articles/2012/06/21/abandoning_sergeri_magnitsky).
- Rogin, J. (2012). Senate panel approves Magnitsky bill unanimously, 26. června 2012. (www.thecable.foreignpolicy.com/posts/2012/06/26/senate_panel_approves_magnitsky_bill_unanimously).
- Washington Post (2012). Punish the Russian abusers, 18. června 2012. (www.washingtonpost.com/opinions/punish-the-russian-abusers/2012/06/17/gJQAEYJrjV_story.html).
- Young, C. (2012). The People Versus Vladimir Putin, 2. června 2012. (www.weeklystandard.com/articles/people-versus-vladimir-putin_647786.html).

Protesty v Rusku 12. června 2012 | Zdroj: Wikimedia Commons

4) Česká republika a lidská práva

Velká jména v Černínském paláci

Konference k 20. výročí ratifikace Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

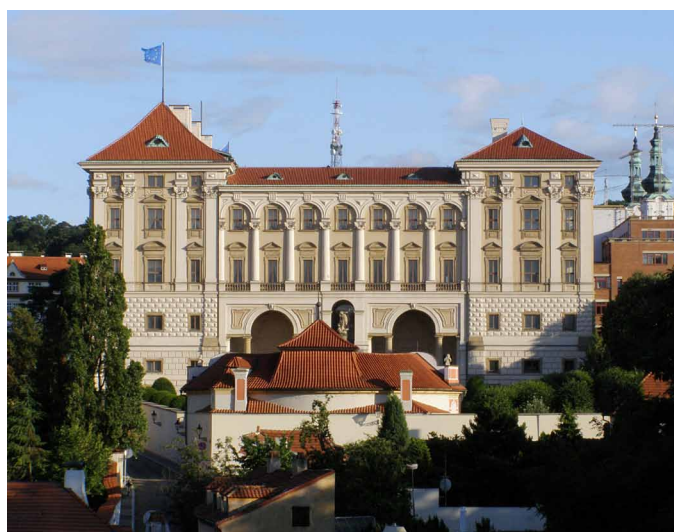
Miroslav Knob

V pátek 25. května se v nádherné pozdně barokní budově Černínského paláce konala v České republice ojedinělá konference. Hned dvě významné události nalákaly do Prahy opravdu širokou škálu odborníků, kteří se zabývají lidskými právy. Uplynulo již 20 let od chvíle, kdy Česká republika ratifikovala jeden z nejvýznamnějších lidskoprávních dokumentů – Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod – a otevřela tak českým občanům dveře ke štrasburskému Evropskému soudu pro lidská práva. Zároveň se konference stala příležitostí pro křest nového komentáře k Úmluvě z pera Jiřího Kmece, Davida Kosaře, Jana Kratochvíla a Michala Bobka.

Pořadatelská Česká společnost pro evropské a srovnávací právo a Ministerstvo zahraničních věcí České republiky daly dohromady opravdu úctyhodný program. Konference byla rozdělena do tří panelových diskuzí, přičemž každý panel se skládal ze zajímavých diskutujících. Prvním tématem bylo ohlédnutí za historií přístupu a začátky působení Úmluvy v České republice. Diskutovali zde například soudce SD EU Jiří Malenovský či nejdéle působící soudce ESLP Karel Jungwiert. Druhý panel měl za úkol bilancovat působení České republiky před ESLP. Za tímto účelem zde diskutovali zástupci vlády, advokátů, nevládních organizací a ESLP. Třetí panel pak pokrýval implementaci Úmluvy a judikatury soudu českými orgány. Zde byl nabídnut pohled jak soudů (obecných i ústavního), tak vlády a správních orgánů.

Konference představila široké škále návštěvníků (možnost účasti byla otevřená a podmíněna pouze mailovou registrací, mimo právní profesionály tak dostali možnost účasti například i studenti) na české poměry nebývalou diskusi. Posluchač byl seznámen s několika úhly pohledu na problematiku jak ESLP, tak samotné Úmluvy. To vše v podání profesionálů, kteří patřili ve svém oboru vždy ke špičce.

Co lze konferenci vytknout je jistý časový skluz, který ovšem patří k tradičnímu koloritu těchto akademických akcí. Je škoda, že závěrečná diskuse byla kratší, než se původně plánovalo – navíc v závěru konference publikum začalo řídnout. Ovšem tato malá vada na kráse byla vykoupena vysokou úrovní všech příspěvků a následujících komentářů v diskusi, která následovala po každém panelu.

Černínský palác | Autor: Daniel Baránek | Zdroj: Wikimedia Commons

Nádherné prostředí Černínského paláce a erudované publikum naslouchající jedinečné sestavě diskutujících – tak by se dala v jedné větě shrnout konference k 20. výročí ratifikace Úmluvy. Tento jedinečný den představoval pro všechny zúčastněné jistě spoustu podnětů k dalšímu přemýšlení o úrovni ochrany lidských práv na poli Rady Evropy. Většina účastníků si z konference odnášela již v úvodu zmiňovaný velký komentář k Úmluvě, který představuje v České republice první ucelené dílo, které komentuje pro potřeby právní vědy i praxe tak zásadní dokument, jakým Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod je.

Neústavní zákon o zákazu pobytu a jeho cesta legislativním procesem

Miroslav Knob

Dne 19. června 2012 vetoval prezident republiky Václav Klaus novelu přestupkového zákona, která umožňuje za vybrané přestupky uložit sankci zákazu pobytu na území města nebo obce a porušení tohoto zákazu následně umožňuje sankcionovat jako trestný čin. Tento návrh zákona, který předložila poslankyně Ivana Řápková (ODS), budí řadu kontroverzí. Obsahem následujících několika řádků bude jeho stručná ústavněprávní analýza.

Novela nejprve nebyla schválena vládou, následně byla ale přijata v parlamentu, kde prošla standardní procedurou a byla předložena Senátu. V Senátu se návrh s ohlasem neseťkal, a proto byl zamítnut a vrácen do Poslanecké sněmovny. Poslanci a poslankyně ale senátní veto přehlasovali. Aktuálně však zákon nenašel pochope-

ní u prezidenta republiky, který jej vetoval s tím, že se jedná o návrh nepřiměřený, nedořešený a navíc zbytečně řešící problémy společnosti kriminalizací určitého jednání[1].

Asi nejkritičtější rozprava k připravovanému zákonu se udála na půdě Senátu. Zde se návrh projednával jako senátní tisk č. 320 na 21. schůzi dne 25. dubna 2012 [2] a výsledkem hlasování bylo neschválení. Jako největší kritik vystoupil senátor Miroslav Antl (nestraník), který argumentoval protiústavností s ohledem na nepřiměřené omezení práva na svobodu pohybu (čl. 14 odst. 1) a dále podle něj návrh nešetří základní lidská práva (čl. 4 LZPS).

Obecně je argumentace vedena v rovině, že zákon je celkově neurčitý, převážně pak v části, kdy stanoví jako podmínku pro uložení trestu zákazu pobytu, pokud „*byl přestupek spáchán úmyslným jednáním významně narušujícím místní záležitosti veřejného pořádku, byl pachatel v posledních dvanácti měsících přede dnem spáchání přestupku pravomocně uznán vinným z přestupku za obdobné jednání, kterého se dopustil na území stejné obce, a uložení takové sankce je nezbytné k zajištění ochrany místních záležitostí veřejného pořádku na území obce; sankce zákazu pobytu se nesmí vztahovat na místo nebo obvod, v němž má pachatel trvalý pobyt.*“[3] Obecně tedy senátor tvrdí, že není možné zásadně omezit základní lidská práva takto neurčitou formulací, která umožňuje velmi plastický a v podstatě libovolný výklad (převážně díky hojnému užívání neurčitých právních pojmů, které definují skutkovou podstatu přestupku). S touto argumentací nelze než souhlasit.

Mimo výhrady, které byly velmi trefně předneseny na půdě obou komor sněmovny, návrh zákona odporuje ustanovení čl. 36 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy právu na spravedlivý proces. Ač dále předkládaná argumentace zazněla i na půdě Senátu[4], nezazněla přímo ve spojení s porušením práva na spravedlivý proces. Nejedná se tedy o novou argumentaci, ale spíše o její ústavněprávní kvalifikaci a zasazení do kontextu Listiny a Úmluvy. Právo na spravedlivý proces je narušeno především faktem, že o spáchání trestného činu bude rozhodovat správní orgán. Pokud bude za porušení zákazu pobytu ukládán trest za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí (podle ustanovení § 337 zákona č. 40/2009, trestní zákoník), trestní soud bude v podstatě ukládat trest na základě několika rozhodnutí správního orgánu, a to ve věcech, které jdou řešit i blokovou pokutou. Tedy v naprosto bagatelních věcech. Takové řízení o banálních přestupcích pak v žádném případě nesplňuje

je ústavněprávní standardy práva na spravedlivý proces. Fakt, že by na základě výsledků projednávání těchto přestupků mohl být uložen (ač soudem) trest odnětí svobody až na tři léta, je naprosto nepřijatelný.

Tento postup, jak už bylo řečeno výše, odporuje také ustanovení čl. 6, kde můžeme hovořit o tom, že projednávání přestupků s konečnou možností uložení trestu omezení pohybu (a ve finále i trestu odnětí svobody) splňuje tzv. Engelova kritéria, která ESLP vytyčil v rozsudku *Engel proti Nizozemsku* [5] a které určují, zda se jedná z pohledu Úmluvy o proces trestní (na který jsou kladeny větší nároky) či o proces netrestní. Můžeme tedy tvrdit, že řízení, které umožňuje uložení trestu zákazu pobytu a následně odnětí svobody, spadá do trestní větve podle autonomního výkladu ustanovení Úmluvy. Proto jsou na něj kladeny takové požadavky spravedlivého procesu, které v žádném případě nesplňuje projednávání banálních přestupků před správními orgány či dokonce pouze v blokovém řízení. Tento fakt způsobuje flagrantní porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy.

Závěrem je třeba se zamyslet nad tím, jak takto zjevně neústavní návrh zákona mohl urazit tak dlouhou legislativní cestu (a to navzdory skutečnosti, že jeho neústavnost je namítána v podstatě od začátku a argumenty shrnuté v tomto příspěvku zazněly na všech schůzích, kde se návrh projednával). Odpovědí bude asi jeho „líbivost“. Podle vzoru všech populistických řešení zákon předkládá jednoduché řešení na složitou otázku – trestněprávní represí proti problémům sociálně vyloučených lokalit (na které i podle předkladatelky návrh především směřuje). Toto libivé řešení je ale daleko za hranou ústavnosti a ochrany lidských práv, a proto by mělo být v demokratickém právním státě jednoznačně odmítnuto. Odmítl jej prezident republiky a Senát. Poslanecká sněmovna již dvakrát toto řešení posvětila. Uvidíme, zda tak udělá i napotřetí.

Poznámky

[1] Vyjádření prezidenta Václava Klause na jeho oficiálních stránkách, <http://www.klaus.cz/clanky/3119>.

[2] Stenozáznam dostupná na webu senátu, <http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/64331/54303>.

[3] Citováno podle návrhu zákona, dostupný na <http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/64032/54071>.

[4] V příspěvku senátora Antla, v části, kde cituje stanovisko veřejného ochránce práv a pak dále, citováno dle stenozáznamu (poznámka 2).

[5] Rozsudek ESLP Engel proti Nizozemsku ze dne 8. 6. 1976, stížnosti č. 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72 a 5370/72.

5) Recenze

Tíha volby - Šárka Waisová

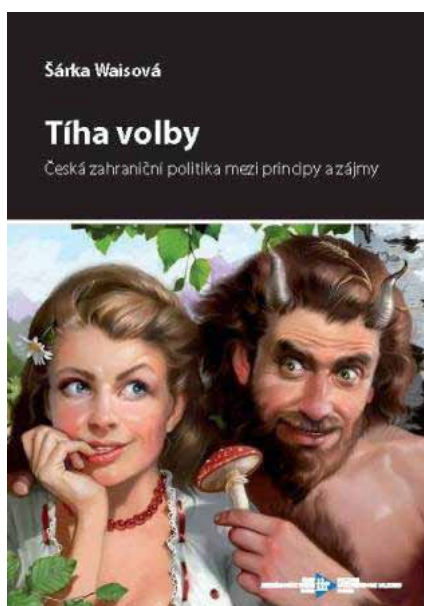
Hubert Smekal

Ačkoliv podle koncepcí ministerstva zahraničních věcí patří respekt k lidským právům mezi základní principy a stavební kameny české zahraniční politiky, počet publikovaných prací deklarovanému významu lidských práv neodpovídá. Téma tradičně pokrývají každoroční zprávy Ústavu mezinárodních vztahů o české zahraniční politice, v nichž se lidským právům věnuje Veronika Bílková, a nověji také publikace z knižní řady Hledání českých zájmů (Drulák, Horký a kol., 2010). Jinak kromě časopiseckých a sborníkových textů specificky zaměřenou práci komplexnějšího charakteru o lidských právech v české zahraniční politice nenajdeme. Docentka Metropolitan univerzity Šárka Waisová tedy svým publikačním počinem nazvaným „Tíha volby. Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy“ vhodně vyplňuje prázdné místo na tuzemské publikační mapě.

Potěšitelné rozhodně je, že kniha pouze nenapravuje jistý informační deficit o problematice, ale zároveň nastavuje vysoký standard, který by příští práce měly následovat. Autorka aplikuje postup výzkumu v souladu se současnými světovými trendy, představuje svůj model, následně prezentuje datovou bázi kvalitativního i kvantitativního charakteru a diskutuje, nakolik se model v konfrontaci s daty osvědčil.

Nestává se příliš často, aby domácí odborná literatura přitáhla pozornost čtenáře svou obálkou. Waisová zvolila výraznou kresbu pokusitelského satyra, který ve stínu břízy dráždí neoblomnost cudné dívčiny.[1] Obálka výstižně navozuje nosné téma knihy, a sice věčný souboj mezi bezprostředními zájmy a dlouhodobými principy. Aplikace na problematiku lidských práv v zahraniční politice je více než zřejmá – budeme se chovat v souladu s tradičně proklamovanými principy, nebo se necháme svést bezprostředními vidinami zisku?

Kniha si vytyčila za cíl posoudit, zda i v českém případě dochází k pronikání etiky a hodnot do zahraniční politiky, a to jak po stránce rétorické, tak praktické. Autorka staví tezi, že česká zahraniční politika opustila úzce definovaný národní zájem směrem k etické zahraniční politice. V souladu s tím si klade otázku, do jaké míry

se česká zahraniční politika řídí morálními principy a hodnotami. Autorka rovněž diskutuje vliv různých faktorů na podobu zahraniční politiky, přičemž největší prostor dostalo pojednání o vlivu disentu.

Významnou část knihy tvoří čtyři případové studie, na nichž se posuzuje míra zohlednění hodnot v české zahraniční politice. Ačkoliv studie samotné zdobí zdařilé vypracování, závěry z nich vyvozované jsou značně problematické, protože autorka se na základě nikterak reprezentativního vzorku snaží kvantifikovat míru principiálnosti české zahraniční politiky. S použitými daty lze však číselně vyjádřit maximálně

míru zásadovosti právě v oněch čtyřech případech, a to ideálně ještě s dalšími modifikacemi ve vzorci výpočtu.

Ojedinele se vloudí drobný překlep či chyba, případně zbytečný anglicismus a občas se vyskytnou přespříliš paušalizující tvrzení. Poněkud překvapivě chybí mezi zdroji práce pro dané téma (a přístup) relevantní kniha Daniela C. Thomase, která vyšla i v češtině pod názvem Helsinský efekt.

Celkově hodnotím knihu „Tíha volby“ od Š. Waisové výrazně kladně. Autorka prezentuje originální rozvětvený model, který směřuje k diskusi hlavní teze práce. I přes mé dílčí připomínky považuji obhajobu teze a s ní spojenou argumentaci za přesvědčivé. Text je našlapán daty, zajímavé informace přinášejí zejména cenné rozhovory s disidenty a tvůrci zahraniční politiky. Knihu tak lze číst nejen jako odbornou práci, ale i jako zajímavou naučnou publikaci. Autorce slouží ke cti adekvátně nastavené ambice knihy – nevymýšlí „teorii všeho“, ale přesně si stanovuje konkrétní cíle, jež spolehlivě naplňuje.

WAIŠOVÁ Šárka (2011). Tíha volby. Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 186 s., ISBN 978-80-87558-00-3.

Jedná se o stručný výtah z recenze, která byla publikována v časopise Mezinárodní vztahy (2/2012).

Poznámky

[1] Zhruba v tomto duchu o obálce hovořil velvyslanec Tomáš Pšross na diskuzním semináři ke knize, který se odehrál 18. ledna 2012 v prostorách Ústavu mezinárodních vztahů.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Lubomír Majerčík - Hubert Smekal

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Magurová, Z.: Pozitivne opatrenia zamerané na rodovú rovnosť v kontexte európskeho práva, Právny obzor, 3/2012.
- Švec, M.: Právo na dovolenku v kontexte aktuálnej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie i európskej legislatívy, Časopis pro právní vědu a praxi 1/2012.

Vnitrostátní právo

- Hofmannová, H.: Právní postavení osob bez státní příslušnosti v České republice, Jurisprudence 5/2012.
- Ikrényi, I.: Vymedzenie skutkovej podstaty zločinu terorizmu v Trestnom zákone, Justičná Revue 5/2012.
- Konůpka, P., Wintr, J.: Svoboda projevu a postihování tzv. hate speech, Jurisprudence 5/2012.

- Koudelka, Z.: Rath má právo na férový proces, Trestní právo 6/2012.
- Koudelka, Z.: Zákaz činnosti a pasivní volební právo, Trestní právo 6/2012.
- Mates, P.: Právo na informace a jeho limity, Jurisprudence 5/2012.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Antoš, M.: Politická participace cizinců v České republice, Politologický časopis 2/2012.
- Brim, L. - Dufek, P.: Politická reprezentace individuální a kolektivní: K otázce teoretických základů demokracie na transnacionální úrovni, Politologický časopis 2/2012.
- Hroch, T. et al.: Role občanské společnosti při transformaci separatistických konfliktů na Jižním Kavkaze, Mezinárodní vztahy 2/2012.
- Smekal, H.: Šárka Waisová: Tíha volby: Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy. Mezinárodní vztahy 2/2012.

Vážené kolegyně, vážení kolegové,
dovolujeme si Vás pozvat na 6. ročník mezinárodní vědecké konference

Olomoucké debaty mladých právníků 2012

pořádané Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci pod záštitou děkanky
prof. JUDr. Milany Hrušákové, CSc. v hotelu **Akademie v Hrubé Vodě u Olomouce**

Téma 6. ročníku: **Limity práva**, Datum konání konference: **16. 9. – 18. 9. 2012**

Více informací naleznete na <http://odmp.upol.cz/>.

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
tel. 549 498 264 | **e-mail** hsmekal@fss.muni.cz | **webové stránky** www.iips.cz
Redakční rada Hubert Smekal (editor), Lukáš Hoder, Lubomír Majerčík
Ladislav Vyhnánek. | **ISSN** 1804-2392.